

ÉRTEKEZÉSEK
A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADEÉMIA.

AZ I. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

SZINNYEI JÓZSEF

OSZTÁLYTITKÁR.

XXIV. KÖTET 5. SZÁM.

KÁRMÁN JÓZSEF
ÉS AZ URÁNIA NÉVTELENJEI

ÍRTA

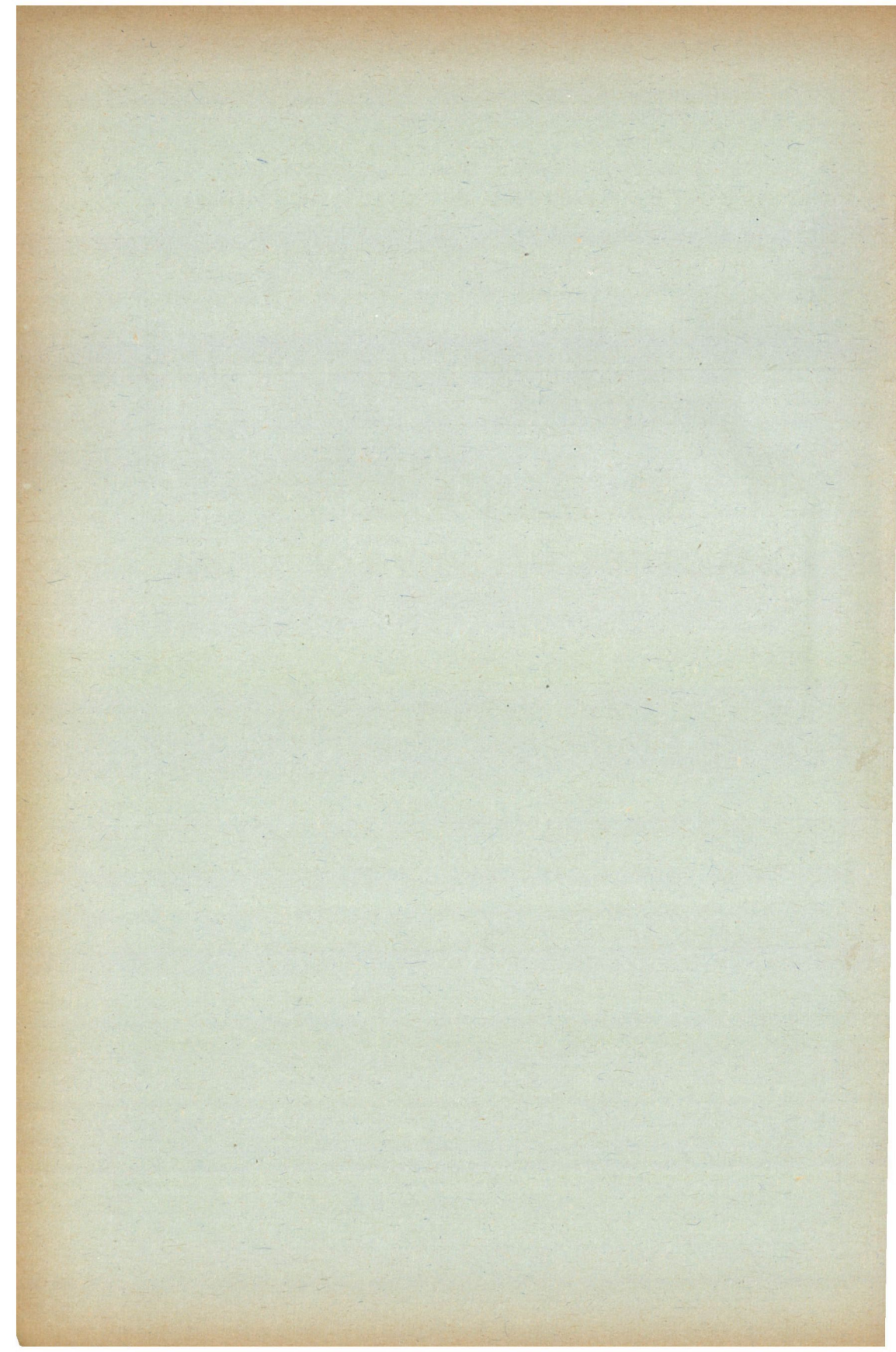
SZINNYEI FERENC

LEV. TAG

*Fölvosta a Magyar Tudományos Akadémiának
1923 január 8-i ülésében.*

BUDAPEST
KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEÉMIA
1924

KÁRMÁN JÓZSEF ÉS AZ URÁNIA NÉVTELENJEI

ÍRTA
SZINNYEI FERENC
LEV. TAG

*Fölolvasta a Magyar Tudományos Akadémiának
1923 január 8-i ülésében.*

BUDAPEST
KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
1924

KÁRMÁN JÓZSEF ÉS AZ URÁNIA NÉVTELENJEI.

I. Bevezetés.

A KÁRMÁN JÓZSEF nevéhez fűződő munkák szerzőségének kérdése még ma is irodalomtörténetünk megoldatlan problémái közé tartozik. E művek az *Uránia* három kötetében jelentek meg 1794-ben és 1795-ben. Legjelentősebbek közülük a *Fanni hagyományain* kívül a folyóirat *Bevezetése*, *Egy új házas levelei*, *A fejvesztesség* c. elbeszéléstörödékek, *A módi s A nemzet csinosodása* c. tanulmány, az *Uránia* utolsó darabja. Mindezek névtelenül jelentek meg.

TOLDY FERENC 1843-ban, tehát majdnem félszázad múlva adta ki őket az *Uránia* többi névtelen, vagy csak betűvel jelzett cikkei közül kiválogatott darabokkal együtt *Nemzeti Könyvtárában Kármán József írásai és Fanni hagyományai* címen. TOLDY tekintélye oly nagy volt, hogy KÁRMÁN szerzőségében sokáig senki sem kételkedett, csak 1880-ban hangzott el a kételkedés első szava BODNÁR ZSIGMONDNak *Uránia Kármán és Pajor* c. monografiájában. Ő állapította meg, hogy a SCHEDIUS LAJOS nevével aláírt cikken, CSOKONAI névtelenül megjelent versein s a betűkkel jelzettekén kívül a többinek szerzői ismeretlenek. »Kitől van a többi dolgozat? — úgymond — Nem tudjuk.« ABAFI LAJOS *Nemzeti Könyvtárában* ugyanakkor jelentek meg *Kármán József művei* két kötetben (1879–80). ABAFI itt közölt tanulmányában szintén azt mondja, hogy az *Urániáról* »azt sem tudjuk bizonyosan, ki szerkesztette ki adta ki?« de ez a futólagos kételkedés nem akadályozta

meg abban, hogy a névtelen cikkek közül a TOLDY kiadásába fel nem vettek is be ne sorozza KÁRMÁN művei közé. Ezzel a zavar még nagyobb lett. Irodalomtörténetünk ugyan állandóan KÁRMÁN munkáiként tárgyalták a nevezetesebbeket, de ezzel nem oszlott el a homály s a kétségek újra felhangzottak. Leghatározottabban SZABÓ FERENC nyilatkozott a kérdésről *A Fanni hagyományai* c. tanulmányában (1904). Szerinte »mai napig sem tudjuk, mit írt KÁRMÁN«. Ő azután megkísérelte a megfejtést s mindazokat KÁRMÁN műveinek tartotta, melyekben nőket tanító célzatot és szónokias stílust talált. Ez természetesen nem volt kielégítő magyarázat. Azóta sem sikerült a kérdést előbbre vinni s PINTÉR JENŐNEK nagy összefoglaló művében *A magyar irodalom történetének kézikönyvében* (1921) ma is csak az »Uránia névtelenjei«-ről olvashatunk¹). Tehát KÁRMÁN szerzőségének problémája ma, 128 év múlva is megoldatlan.

Mivel ezt a megoldást külső bizonyítékok, pl. egykorú és KÁRMÁN szerzőségét bizonyító levelek, vagy egyéb dokumentumok ez időszert nem teszik lehetővé, kísértésük meg, hogy nem lehetséges-e magukból a munkákból kiindulva a dolog nyitjára jönnünk.

Kérdezzük először, — hiszen még ezt is kétségbe vonták — hogy valóban KÁRMÁN szerkesztette-e az *Urániát*.

KAZINCZY KIS JÁNOSNAK 1794 május 11-én még azt írja, hogy az *Uránia* kiadóit nem ismeri. »Úgy tartom, KÁRMÁN közöttük vagyon, és éppen talán direktorok. Ez egy fiatal pesti prókátor . . . SCHEDIUS barátunk bizonyosan fogja tudni . . .« (Lev. II. 363.) Október 6-án azonban már azt írja Kisnek: »igyekezni fogok rajta, ha igyekezni nem szabad lesz, hogy többet nyújtson KÁRMÁN, kitől sok fog kitelhetni, ha vezető barátjai lesznek«. (Lev. II. 384.) Itt tehát már úgy beszél KÁRMÁNról, mint szerkesztőről. SÁNDOR ISTVÁN *Magyar Könyvesházában* (1803) az *Uránia* mellé oda teszi: »Kiadók KÁRMÁN és PAJOK GÁSPÁR«, az írók és szerkesztők betürendes jegyzékében

¹ V. ö. *Kármán József* c. tanulmányával (*Békefi Emlékkönyv*. 1922.)

pedig szintén olvassuk neveiket: »KÁRMÁN JÓZSEF (ifjabbik)« és »PAJOR GÁSPÁR orvos«.

Az Akadémia levéltárában van VASS JÓZSEF másolat-könyve (M. Irod. Levelezés 4r. 146. sz.), mely KÁRMÁN és PAJOR aláírásával egy ARANKA GYÖRGYHÖZ intézett s 1795 március 1-éről keltezett levél pontos másolatát közli. Ebben üdvözik az Erdélyi Nyelvművelő Társaságot s Urániájuk I. és II. kötetének elküldését ígérik. A levél eredetije, nem tudom, hol van.

Ha ezekhez a bizonyítékokhoz hozzátesszük, hogy SCHEDIUS, ki maga is írt egy cikket az *Urániába*, kétségkívül ismerte a szerkesztőt s nevét közölte TOLDYVAL, határozottan állíthatjuk, hogy KÁRMÁN szerkesztette az *Urániát*.

Ebből következik már most, hogy az *Urániának* Kn-el jelzett cikkeit más nem írhatta, mint KÁRMÁN, ezekből kell tehát kiindulnunk. A Kn. jelzésű cikkek a következők: *Petrárka remetesége* (*Uránia* I. 208), *Kachimir*, vagy az *ártatlan hegyek* (I. 215), *Fata morgana. Egy természeti tünemény* (I. 220), *Epigrammák* (I. 281 hat epigramma), *Szeretet és házasság* (II. 53). *Mesék* főcímen a következők: *A csikó*, *A veréb és a gerlice*, *A farkas*, *a juh és a bárány*, *A szüzesség (Egy allegoria)*, *A vén cserfa*, *Amor és a pálmafa*, *A tengelic* (II. 95); ugyan-csak *Mesék* főcímen: *A forrás és a csatorna*, *A régiség*, *Tzulmira egy arabiai tündérmese*, *Eldorado (Egy monda)*, *A pillangófogók* (III. 69); *A régiek márványkoporsói* III. 89). Egyetlen munkája, mely KÁRMÁN aláírással jelent meg, egy kis dicsérő vers *A könyv-szerzőhöz* címen RÁCZ SÁMUELnek *A borbélyi tanításoknak második darabja a törvényes orvosi policiáról* (Pest, 1794) c. törvényszéki orvostani könyvében s a *Magyar Mercurius* 1794 dec. 30-iki számában (közölve *Figyelő*, 1882. II. 77).

Már most meg kell vizsgálnunk ezeknek a stílusát, meg kell állapítanunk egyéni sajátságait s bebizonyítanunk, hogy a névtelen munkáknak ugyanolyan a stílusa. Ha ez sikerül, megoldottuk a kérdést. Megnehezíti feladatunkat, hogy a főntebbi kétségtelenül hiteles KÁRMÁN-munkák

többnyire fordítások, vagy átdolgozások s aránylag rövid szövegek, de azért, mint látni fogjuk, elég támaszópon- tot nyújtanak vizsgálatunkhoz.

KÁRMÁN stílusáról az eddigi méltatók csak általános- ságokat írtak, csupán három tanulmány foglalkozik vele tüzetesebben: WEIDINGER JÓZSEF: *Kármán magyar nyelve* (M. Nyelvőr 1880), HAJNAL DÁVID: *Kármán József mint nyelvművelő* (Budapest, 1899), és GÁL JÓZSA: *Kármán stílusáról* (Rákosliget, Év n.), ezek azonban a nyelv vizs- gálatát nem kötik össze a szerzőség kérdésének vizsgálá- tával s a két utóbbi minden kritika nélkül nem az eredeti szöveget, hanem ABAFI kiadását veszi alapul (HAJNAL még KÁRMÁN ABAFITÓL lefordított német munkáinak stílu- sát is mint a KÁRMÁNÉT tárgyalja!). Ezeket tehát nem használhatjuk.

Tárgyalásunk menete az lesz, hogy először megállá- pítjuk a hiteles KÁRMÁN-cikkek stílárís sajátságait, azután megvizsgáljuk, hogy megvannak-e ezek a *Fanni hagyomá- nyaiban*, KÁRMÁN főművében, s miután bebizonyítottuk, hogy ez valóban az ő műve, a továbbiakban ennek bővebb szövegére is támaszkodva folytatjuk vizsgálódásunkat. Először többi jelentős névtelen munkáit vesszük szem- ügyre, azután az *Urániának* minden névtelen cikkét.

II. A szeretet és házasság. Kármán stílusának fő- sajátága.

Induljunk ki a *Szeretet és házasság* c. kis elmefutta- tásból, mely legeredetibbnek látszik a Kn. jelzésű darabok között s aránylag bővebb szövegű.

A stílárís vizsgálat előtt egy felötlő tárgyi egyezésre kell rámutatnunk. Azt a kérdést fejtegeti itt KÁRMÁN, mi az oka annak, hogy a szerelem gyakran hidegséggé válto- zik a házasságban. Legtöbb házasság szerinte »nem a lélek- nek tiszta és szoros megegyezése által kötöttet össze«, hanem vagy érzékiség az alapja, vagy anyagi érdek. Ennek okát pedig az ifjak és különösen a leányok helytelen

nevelésében keresi. »Ahol fő és szív nincs, vagy amely annyit tesz, nem jó formálást kaptanak: ott nem lakhatik tiszta és állandó szeretet... nincs ifjainknál — mindkét nemen — tiszta gondolkozás, nincs a szívnek jó formálása.« *Fannit* ugyanígy oktatja barátnéja (19. fejezet)¹: »Jobb formálást és helyesebb gondolkozást találok benne, édes jó barátném! mintsem hogy azon leánykák száma közé elegyítsem, akik ezt az indulatot nemesebb részéről nem esméri, akiknek minden kívánságok a férj és minden félelmek a hosszú és megvénült szüzesség, akik minden megfontolás nélkül a legelsőnek, akinél élelmeket találják és akik által szüleinek hatalmokat lerázhatják; karjai közé vetik magokat...« stb. A gondolatmenet ugyanaz, ami azt bizonyítja, hogy a *Fannit* ugyanaz a szerző írta. Mellesleg említtem meg, hogy KÁRMÁN meséiben is gyakran foglalkozik a szerelem és a házasság kérdésével. *A csikó* tanulsága végén azt mondja: »Oh bárcsak ne pénz, név, tisztség, hanem igaz hajlandóság volna leánykáinknak vezére, midőn férjet választanak.« Íme ugyanazok a gondolatok, mint a föntebbiek. *A veréb és a gerlice* intelem a csapodár legényembereknek, kik a házasságot csak »házi kereszt«-nek tartják. *A farkas, a juh és a bárány* tanulsága: »Boldogtalan az, aki a szülék hatalma által akar szerettetni, és aki áron veszi meg az őtet utáló leánykának ölelését.« *A vén cserfa, Amor és a pálmafa* az öregkorban való nősülés ellen kell ki, *A tengelic* s *A pillangófogók* pedig a kacér leányok ellen.

Ha a *Szeretet és házasság* stílusát vizsgáljuk, legjellemzőbb sajátosságát az aránylag rövid mondatoknak arányos beosztásában, a gondolatok művészi hullámzásában, vagyis az ú. n. numerusban ismerjük fel. Íme néhány példa:

¹ Az *Urániában* a fejezetek nincsenek számozva, csak vonásokkal elkülönítve. TOLDY számozta őket először, utána a többi kiadások. Mi is megtartjuk e számozást hivatkozásainkban, mert az érdeklődő így bármilyen kiadásban könnyen megtalálhatja az idézett helyeket. Csak arra kell ügyelni, hogy egyes kiadásokban (pl. az *Olcso Könyvtárban*) a IV. fejezet az V-öt is magában foglalja, s így innen kezdve a fejezetek számai eggyel kisebbek, mint a többi kiadásokban.

»De hogy sok házasságok ezt a célt érik el, arra semeim tanítottak meg, és hogy ez a szívnek változása a világon legmeglehetőbb dolog, azt megmutatják az emberi természetből kihúzott legmegfoghatóbb okok.« »Az egész természet ezen az úton jár. Szélvésszel fenyeget és viszont csendes napfényt mosolyogtat a földre;« »... legyen némely éjjeli órában a szerető gondolkozó is! próbálja meg minden megtett lépéseit, cselekedeteit; és húzza a józan okosság és virtus ítélőszéke elejébe legtitkosabb kívánságait.«

Ha a többi KÁRMÁN-cikket vizsgáljuk, ugyanezt a numerozitást találjuk bennük. Példák: »Nem lát egyebet, csak eget feje felett és a hegyeket maga körül; nem hall egyebet, csak a forrás lassú mormogását, amely egy sziklásnak barlangjában csergedez« (*Petrárka remetesége*). Ha én érzékenyítettelek néha az emberi nem nyomorúságira, végy részt az én boldogtalanságombul is« (*Eliza*). »Nem tudja ő, hogy a szépség csak akkor ad boldogságot, ha abból másnak adhatunk« (*A csikó*). »Oh boldogtalan nem fognak téged atyjoknak nevezni kisdéd gyermekeid! nem mulattatnak kedves fecsegésökkel ezek a rebegő angyalok« (*A veréb és a gerlice*). »Erkölcsök együgyű volt, de nagy és magos, erejek hatalmas és tömérdek, írások eredeti, igaz és felséges« (*A régiség*). »A színeknek lebeszélhetetlen elevensége, mint a szívárvány festékes árnyékozata, vagy mint a felébredő nap és hajnal tűzijátéka, magánkívül teszi a szemlélőt« (*Fata morgana*). »Kedves borzadás foglalja el a szemlélőt, amidőn látja, hogy ezerévi idők után ily szép jelentőképek által tartatik fel a halottak emlékezete, és hogy ily édes mód által ismertet meg az a bölcs régiség bennünket a halál szomorú képeivel« (*A régiek márványkoporsói*).

Azt hiszem, ennyi példa is elég KÁRMÁN stílusbeli szép ritmusának bizonyítására. A fordításokban természetesen kevésbé érvényesül, mert itt az eredetieknek stílusa jobban köti s ehhez símul az övé is, de azért fel-feltűnik elégszer, amikor szabadabban fordít, vagy esetleg közbeszúr valamit. Ha a későbbi kutatás felfedezi az eredeti

szövegeket az egykorú német folyóiratokban, vagy másutt s ezekkel összeveti majd KÁRMÁN fordításait, ez az összevetés a stílusbeli numerozitás szempontjából is igen gyümölcsöző lesz.

Ez a numerozitás még Markovics grófnéhez írt leveleiben is megvan (az eredetiek az Akadémia levéltárában M. Irodalom. Levelezés. 4r. 13. sz. alatt). Néhány példa: »Theile auch die Schmerzen meiner Freunde, und lustig bin ich nicht, wenn meine Freunde leiden« (1789. febr. 15.). »Mit denen, die ich liebe, theile ich gern sogar meine Leiden. Sie scheinen leichter zu tragen sein, wenn man sie nicht allein trägt« (1789. ápr. 3.). »Ich habe Gelegenheit gehabt ihn durchzustudieren, schätze sein Gutes, wie ich es bei jedermann schätze, und bemitleide seine Schwächen« (1789. ápr. 6.). »Einbildung gewährt viel, aber Wirklichkeit noch mehr« (1789. ápr. 15.).

Tehát ha idegen nyelven ír, még pedig nem irodalmi céllal, még akkor is önkénytelenül és természetesen folynak tollából a szép, arányos mondatok.

III. A Fanni hagyományai.

Lássuk most a *Fanni* hagyományainak stílusát. Itt szinte nehéz válogatnunk a numerozitást bizonyító sok példa közül. Íme néhány: »Ez a kőszirt visszhangzja panasziomat, de nem érti, az estvéli szél széjjelhordja szárnyaiban sóhajtásaimat, de nem érzi« (12. fej.). »Mi történik túl a mi határinkon, azt tőle hallom. Milyek az emberek más környülállásokban, azt tőle tanulom« (18.). »Félénken tekintek mindenfelé, mert rettegek, hogy már talán magamat el is árultam. Szemébe nézni senkinek sem merek, mert tartok, hogy titkomat szemembe olvassa« (26.). »Az én félénk szemeim azt a szabad és zavarodás nélkül való forgást meg nem tanulhatják. Az én orcám a pirulást el nem feledheti« (39.). »Iszonyú, mint a tágas vadon, melyben nem járt embernyom. Borzasztó, mint az éjfél hasgató hidege« (42.). »Egy kéznyomás, nagy és nyomos tör-

ténet . . . egy mosolygás, szívet rezegtető látás . . . egy csók, mennyei gyönyörűség« (43). »Mint repdesett másszor tavasz eljöttére! a legelső fecske, mely mellettem elcsapongott, a legelső gólya, mely a levegőbe evezett, édes andalodásba hozott . . . A pacsírta fennen járó csavargó éneke örömhírdető volt. A rózsabimbó, a kikircs, melyet legelőször megláttam, örvendező kiáltásra fakasztott. Most megrezzent a fecske, a gólya képzelődésem félrevezeti és a messzeség, elválás, elreppenés képeit támasztja fel bennem. A pacsírta halálos éneket dalol. A kikircs és a rózsabimbó (így sohajtók) talán a jövő tavaszkor síromon nyílik« (51).

Még igen sok példát idézhetnénk, de akinek van egy kis stílusérzéke, már ebből a néhány párhuzamos példából is világosan látja, hogy a *Fanni hagyományait* nem írhatta más, mint KÁRMÁN, kinek ez a numerózus, művészi arányos és gyakran ellentétes gondolatokat hullámoztató írásmód a maga egyéni stílusa. Nem mondjuk ezzel, hogy másnak stílusában nincs numerozitás ebben az időben. KAZINCZY, a kor másik kiváló stilisztája is szépen tagolt, terjengősségtől ment rövid mondatokban írt már KÁRMÁN előtt. *Gessner Salamon Idylliuminak* fordításában (1788) s *Bácsmegyeynek öszveszedett leveleiben* (1789) már mestere volt a stílusnak és a magasztalt és csodált BÁRÓCZY-nak stílusát messze fölülmúlta. KÁRMÁN sokat tanult tőle, sokat tanult GOETHE *Wertheréből* is, melyet művészileg utánozott, de a numerózság ilyen mértékben és formában egyikük stílusának sem ennyire jellemző sajátossága.

Itt mindjárt arra is felhívom a KÁRMÁN munkáinak eredetiségét kutatók figyelmét, hogy ez a numerózság bizonyos tekintetben eredetiségének is fokmérője lesz. Minél numerózusabb valamelyik munkájának stílusa, annál nagyobb a valószínűség, hogy eredeti, vagy szabadabb átdolgozás.

A kisebb KÁRMÁN-cikkek, levelek s a *Fanni* stílusának egyéb sajátosságai is vannak, melyek azonnal feltűnnek a gondosabb olvasónak, s melyekre azért az eddigi stílusmagyarázók is rámutattak, ilyenek pl. a gyakori felkiáltások

(»El innen, el!« *Fanni*, 38. »Oh szív! szív!« U. o. 40), aposztrofálások (»Oh te, ki annyiszor hangszaj jajjaimmal, egyedül való völgy!« *Petrárka r.* »Bocsáss meg természet...« *Fanni* 17), kérdések (»Óh mind ilyen fagyos és gyémánt-szívűek-e az emberek?« *Fanni*, 12. »De kinek beszélem ezt mind? *Szeretet és házasság*), ismétlések (»Azért, oh azért oly igen jó itt!« *Fanni*, 1. »Azon baj, azon kínzás, azon reménytelenség...« U. o. 11. »Oh wie doch alles, alles, was Sie thun und sagen...« február 15-i levele, deine, ewig deine C—n« június 15-iki levele), de ezek s a többi effélék az akkori szentimentális, szenvedélyesen pathetikus stílusnak általános, tipikus sajátosságai s éppen úgy megvannak KAZINCZY GESSNER-fordításában, vagy *Bács-megyeyében*, vagy a *Wertherben*¹ tehát ezekre KÁRMÁN szerzőségének bizonyításában nem támaszkodhatunk.

Vizsgáljuk ezek után, hogy vannak-e KÁRMÁNNak kedvelt egyéni szavai és szólásai, melyek állandóan felfelbukkannak írásaiban. Itt igen óvatosan kell eljárunk s nem szabad olyan szavakat jellemzőknek tekintenünk, melyek az akkori stílusnak közkinccsei voltak, amilyenek pl. általlát, helyheztetés, környülállás, együgyű (egyszerű értelemben), érzékenység, szorgalmatosság, alkalmatosság, alkalmaztatás, figyelmetesség, kitetszik, következendő stb. Éppen úgy nem lehet helyesírási sajátosságokat figyelembe vennünk. Csak oly szavakra és szókapcsolatokra támaszkodhatunk, melyek igazán jellemzőek. Eljárásunk itt az lesz, hogy a hiteles KÁRMÁN-cikkek egy-egy szava után ugyanazt a *Fanniból* is idézzük. A párhuzamos helyek összeállítása így minden külön magyarázat és rámutatás nélkül is bizonyító erejű lesz.

Könnyebb áttekinthetés céljából betűrendben haladok. A kettőspont utáni példák a *Fanniból* valók, a zárójelbe tett szám mindig a fejezet számát jelöli.

Melyeket magadnak *ábrázolsz* (képzelsz, *Petrárka r.*),

¹ BAKÓCZY KÁROLY *Kármán és Fanni* c. tanulmányában (Székelyudv. ref. koll. Ért. 1908–9) mindegyikre hoz fel párhuzamos példákat *Wertherből*.

ábrázolatok (képek, *Fata m.*), egy *ábrázat* (emberalak), *Psyche ábrázatja* (alakja, képe), a kilenc muzsák *kiábrázolva*, HOMER ülve van *ábrázolva* (*A régiek m.*): egy ellenséges *ábrázat* közibe hág szívednek (45), képzelődésük sirt és tömlöcöt *ábrázolt* (35), irtóztató *ábrázatjai* a következő időknek (49), közbe lép az ő *ábrázatja* (képe, alakja (53).

A folyó . . . . , mely a fővároson keresztül *ballag* (*Kachimir*): csuda árnyékformák *ballagnak* elé (2).

Bár vigyázz rá! (*Szeretet és h.*): bár használjunk szép példák mutatásával, *bár* találjunk eleget hazánkban (*Egy szó az olvasóhoz. Uránia* I. 146. *Fanni* bevezetésének az a része, mely a legtöbb *Fanni*-kiadásból hiányzik, ABAFI-és-ban megvan), *bár* bűnös legyek (46).

Fákkal, legelőkkal *beterítve* (*Kachimir*): az éj árnyékba . . . *beteríti* a földet (3), a hó *beterítette* a földet (32), orcám sárgás halvánnyal *beterítve* (41), a hóval *beterített* kertben (50).

Kedves *borzadás* (*A régiek m.*): édes *borzadások* (2).

Csapdostak utána (*A pillangófogók*): a balsors *csapdosásai* (5), *csapdossa* az üveget (19).

*Csendes*¹ napfényt mosolyogattat (*Szeretet és h.*), ágak *csendes* csörgését (*Petrárka r.*), *csendes* sajnálkodásod, *csendes* hallgatással (*Eliza*): *csendes* szenvedéssel (*Fanni* bevezetése), a muzsika *csendes* és alacsony zengése (24), szívednek *csendes* indulásait (45), *csendes* emlékezete (48), édes, *csendes* kis szobácskám (50), oly híves, oly *csendes* (57), *csendességem* boltjába (63).

Forrás *csergedez* (*Petrárka r.*), híves és kedves *csergeteg* (U. o.), mindenütt *cserereg* a víz (*Kachimir*): *csendes*sen folydogáló *csergeteg* (*Egy szó az olv.*), forrás *csergedezése* (1), *cserereg* a patak (58).

¹ A *csendes* jelzőt KAZINCZY is gyakran használja GESSNER-fordításában: *csendes* vidék, *csendes* imádkozás (16. 1), *csendes* boldogság, *csendes* árnyékok (115), *csendes* szíve (132) stb. KÁRMÁN jól ismerte KAZINCZY fordítását, mert a *Fanni* 40. fejezetében felolvasott GESSNER-részleteket szószó szerint KAZINCZY fordításából vette át (115–7). Ez tehát KAZINCZY-hatás lehet, de gyakori használata azért KÁRMÁN stílusának is jellemző vonása.

Csuda jelenések (*Fata m.*), csuda dolgok (*Eldorado*): csuda árnyékformák (2), csuda látomány (45).

Dicsőségesen emelkedtek fel (*A szüzesség*), dicsőséges templomok, dicsőséges tornyokkal (*Fata m.*), a természet legdicsőségesebb munkáját (*Szeretet és h.*), *herrliche Stunde* (1789 ápr. 3-i lev.): dicső csendesség (2), dicsőségesen táncol (27), dicső igazság (21), a boldogultak dicső karja között (42).

Édes¹ szédelgést nemz (*Szeretet és h.*), érzékenységek szédelgése (U. o.), édesen kísértő képzések (*Petrárka r.*) édes mód által (*A régiek m.*), édes szabadság (*A veréb*), édes bájolással, édességet (*A szüzesség*), *unausprechlich süsse Erinnerung* (1789 ápr. 15-i lev.), es ist mir eine süsse Beruhigung (jún. 6-i lev.): édes szédelgés (19) édes tébolyodás (42), édes tévelyedés (43), édes borzadások (2), édes érzés, édes, bájoló érzés (3). édes melancholia (11), édesen szenvedni (14), édes házi örömműk (15), édes örömeidnek (17), édesek a magánosság örömei (22), édes tűz (31, 37), édes veszedelmű szikra (39) édes ölelés (41), oly édes, oly édesen, édes örömek, édes erőszak, édes szeretet (42), édes melege, édes nyughatatlanság (43), édes képzeleték, édes, csendes kis szobácskám (50), édes andalodás, édes szomorúság (51), édes örömek (58).

A színeknek lebeszélhetetlen *elevensége*, *eleven* színekkel, *eleven* és természetes színekkel (*Fata m.*), *grünzte die Hoffnung nicht so lebend* (1789 ápr. 3-i lev.), *eine weniger lebhaft* Erinnerung (aug. 18-i lev.): *eleven* s szinte látható színekkel (15), *elevenen* érzettem, *eleven* képet (19), *eleven*, erős meleg érzésinek (42), *elevenen*

¹ KAZINCZY *Gessner*-ében: édes mosolygás (22), édes csók (25), édes a ti éneketek (26), édes illatú (115), édesen nyugszom (122). édesek voltak azok az órák (124), édes játék (127), édes örömmel (135.) stb. *Bácsmegyey leveleiben*: édes szenderedés, édes csók (2), szerelmek édességét, együttlétek édessége (3), édes cnyelgése (8), édes tekintetek, édes hang (21), édes elkeseredés (119) stb. Tehát ez is KAZINCZY-hatás lehet. KAZINCZY-nál pedig Báróczy-hatás, mert *Kasszándrájában* s *Marmontel-fordításában* gyakran előfordul.

festette velem (45), *elevenen* állasz most is képzelődésem előtt (50), *elevenség* és élet terjed (51).

Minden mozdulásiban *elegyedett* (t. i. a gyönyörűség és szemérem, *Eliza*): *elegyített* boldogság (*Fanni bev.*), *elegyítését* a városi tisztaságnak a falusi szegénységgel (9), azon leánykák száma közé *elegyítsem* (19), *elegyítés* nélkül való öröm, *összeelegyítve* (42).

A *felpirult* szent és szűz szemérmesség (*Epigrammák*): *felpirulás* (elpirulás helyett 13), szemérmes *felpirulásában* (31).

A szívnek jó *formálása*, a fő és szív nem jó *formáslást* kaptanak (*Szeretet és h.*), egy Elizát *formáljatok* (*Eliza*), rendes látásokká *formál* (*Fata m.*), *formálja* az embert agyagból, a most *formált* emberek (*A régiék m.*): *jobb formálást* és helyesebb gondolkodást találok benne (19).

Gondolatlan állításomat (*Szeretet és h.*), *gondolatlan* (*A veréb*): szeles *gondolatlan* (13), *gondolatlanságom* (40).

Folyóknak és haboknak . . . *habzásai* (*Fata m.*): illatok fellegei széjjel *haboztak* a levegőben (8).

Háborodásom (zavar, felindulás, *Eliza*): *megháborodott* (megzavarodott, 10), vad zürzavar és *háborodás* (40).

Az ég, mint felséges *játékpiaç*, a tengeren, mint egy *játékpiacon* (*Fata m.*): új *játékpiaç* van körülöttem (39).

*Kedves*¹ köd (*Szeretet és h.*), *kedves* csergeteg, *kedves* képe az emlékezésnek (*Petrárka r.*), *kedves* író (*Eliza*), *kedvesen* sipolt (*A tengelic*), *kedves* menedékhelye, *kedves* vendég (*A csikó*), *kedves* élet (*Eldorado*), *kedves* teszi (*A szüzesség*), *kedves* rajzolási módja, *kedves* borzadás (*A régiék m.*): *kedves* lélek, *kedves* melancholia (*Fanni bev.*), *kedves* zöld setéség, *kedves* szomorúságú (1), *kedves* boldogtalan (5), *kedves* okos módja (13), *kedves* tréfa, oly *kedvesek* (22), *kedves* bátortalanság (40), *kedves* örömeiket (45), *kedves* háznép, *kedves* bájoló színben (50), *kedves* ifjú (55), *kedves* helyen (58).

¹ BÁRÓCZYNÁL és KAZINCZYNÁL is találunk rá példákat.

Kies ösvény (*Petrárka r.*), csak ezen kies végre teremtetten volna (*Kachimir*), kiességnek helye (*Eldorado*): kies természetből (14), órákat kieszen eltölthetünk (22).

Pázsittal kirakott téren, kövekkel . . . kirakva (*Kachimir*): gyönggyel (t. i. harmattal) kirakott téren (8.).

Lebeszélhetetlen látások, lebeszélhetetlen eleveisége (*Fata m.*): történetedet lebeszélte (13), lebeszéli (13), lebeszéltem azokat (37).

Egy magános órában (*Szeretet és h.*), egy magános völgybe (*Petrárka r.*), einsames Gedenken zu mir (1789 ápr. 3-i lev.): magános csendességem (39.).

Mennyei lélek (*Eliza*): mennyei boldogság (13), mennyei gyönyörűség (32, 43).

Oly édes mód által ismert meg (*A régiek m.*): leírhatatlan kedves okos módja (13).

A legnyomosabb (fontosabb) körülállásokba meg egyeznek (*Fata m.*): erről az élet nyomos pontjáról (19) nyomos ábrázattal (34), egy kéznyomás nagy és nyomos történet (43).

A föld kereke felett repes (*Eliza*), a Jó Hír repesett előtte (*A szüzesség*), repesnek (*A veréb*): azon kis lelkek repesését (10), repesése az ismétlésnek, szívem repes elejébe (43), szívem repdesett elejébe (25).

Szállongott köntösére (t. i. virág, *Petrárka r.*), szállongó istenség (*Eliza*): szállongó bogárka (2).

Számlálhatatlan kútfejek (*Kachimir*): számlálhatatlan jelenéseket, számlálhatatlan érzéseit (43).

Az indulatoknak szélvészé után, szélvészé a képzelődésnek (*Szeretet és h.*): ezen indulatok szélvészében (39).

Szemrevetések (*A szüzesség*): nem szemrevetésül mondom (63).

Szeretettel teljes lélek (*Szeretet és h.*): szeretettel teljes lélek (42).

Szerelmes tévelygésben kerengett (*Petrárka r.*): az indulatok vakító fellege el nem tévelyíti (19), tévelygett tekintetem (25).

Forrás zuhogását (*Petrárka r.*): zuhogó víz (*Egy szó az olvasóhoz*), eső . . . zuhogását (19), szélvész . . . zuhogott (41).

Ime 35 egyezés! Egyeseket talán nem mindenki tart majd olyan bizonyító erejűeknek, mint én, de mind a 35-öt senki sem tekintheti jelentéktelennek. Mint látjuk, az egyes szavak többnyire közkeletűek s a régi nyelvben is megvannak, használatuk módjában sincs mindig újdonság. A mi szempontunkból következetes és gyakori ismétlődésük, vagy ha ritkábban fordulnak elő, feltűnő voltak a fontos. Ez vizsgálódásunk további folyamán még nyilvánvalóbbá lesz.

Ha ehhez a 35 egyezéshez hozzávesszük a fentebb említett tárgyi egyezést és a stílus numerózusságára vonatkozó párhuzamokat, azt hiszem, bátran levonhatjuk belőlük azt a végérvényes következtetést, hogy a *Fanni* *hagyományait* senki más nem írhatta, mint csak Kármán.

IV. A Bé-vezetés és A nemzet csinosodása.

A következőkben most már a *Fanni* szókincsére is úgy támaszkodhatunk, mint a többi hiteles KÁRMÁN-cikkekre. Mint látni fogjuk, vannak olyan szavak és kifejezések, melyek a Kn. jelzésűekben nem fordulnak elő, a *Fanni*-ban azonban igen s megvannak a neki tulajdonított többi munkákban is, viszont vannak a Kn. jelzésűekben olyanok, melyek a *Fanni*-ban nem, csak a többiekben fordulnak elő. Ezeket az újakat csillaggal jelölöm meg.

Lássuk először az *Uránia* *Bé-vezetését*.

Példák stílusának numerozítására: »Átallátjuk tökéletesen, mind méltóságát azon közönségnek, mely által kívánunk olvastatni, mind azon tiszteletet, mellyel annak tartozunk.« »Ártalmas a tudomány olyannak, aki véle élni nem tud, — az értelem annak, aki azt vezetni nem tudja.« »Setét és komor a mély tudományok tartománya, és a — bölcsesség együgyű és kedves, fennyen hágó a tudósság — az életbeli okosság kézzelfogható.« »Kívánunk a bölcs itélőktől olvastatni, hogy jobbítsunk — a gyengébbektől, hogy jobbitsunk.« A többi 23 numerózus helyet fölöslegesnek tartom elsorolni.

A Szó- és szólás-egyezések felsorolásában a főntebbi-eket nem ismétljük, párhuzamos helyeket csak az újak-nál idézünk. A lapszámok ABAFI kiadására utalnak. Amennyiben ez a kiadás nem pontos, természetesen az *Uránia* szövege alapján helyesbitem.

Szín és ábrázat teszi kellemetessé (az igazságot I. 78).

Csendes . . . készítésében (I. 77).

*Dögletes (Fanni 55) : *dögletes* (I. 79).

Édes formában (I. 77), az élet *édességét* (I. 81), *édés* vehiculum (I. 82), *édés* kötelesség (I. 83).

Vezetik a népet jó formálásra (I. 81).

Gondolatlan (I. 76).

*Háládó (a hálaadó régies alakja, Fanni bev.) *háládással* (Fanni 55), *háládóán* (A forrás és csatorna): *háládóan* (I. 82, 83).

Játékpiaç: v. ö. *nézőpiaç (I. 75, 81), csaták *piacává (I. 79).

A bölcsesség együgyű s kedves (I. 77).

Lebeszéljük (I. 75).

Mennyei származásodról (I. 83).

*A nap szűrő tüze (*Egy szó az olvasóhoz*): *szűrő napfényre* (I. 76).

A Bé-vezetés tehát szintén KÁRMÁN műve.

A nemzet csinosodásában 56 numerózus helyet találtam. Ime néhány példa közülük: »Szabadon írok, mert ezt törvényimmé (sajtóhiba, törvényemmé h.) választottam. Szivem teljességéből írok, mert a szívre akarok munkálni.« »A könyvtárt fegyverek tölték ki, a széptudományokat a vadkergetés, — az elmélkedést, agarászat.« »Nincs alkalmatosság, mely csomójából kioldozza, nincs indit'ok, mely mozgásba hozza, nincs fermentum, mely azokat felforrálja.« »A széptudományok, elfutnak az ily vidékekről, ahol az erdők s hegyek hiába kékellemek, a csergetegek hiába hívogatnak az édes ábrándozásra, a mezők hiába terítik ki gazdag zománcaikat, és ahol az egész szép természet hiába kiált a tompa érzéketlen sziveknek.«

Egyezések:

Ábrázolatok (I. 100), *ábrázolást* (I. 102).

*Bájolják magokat a levegőben (*Fata m.*), *bájoló* érzés (*Fanni 3*), *bájoló* titkos erővel (*Fanni 26*), *bájoló* színben (*Fanni 50*), *bájoló* (*Tzulmira*), édes *bájolással* (*A szüzesség*): *bájoló* kezeiből (I. 97).

*Földi . . . *borítékomat* (*Petrárka r.*), megholt ifjúnak *boritékját*, ember *boritékja* (*A régiek m.*): a tarka *borítékot* szeretjük (I. 99).

Csendes csergetegek (I. 100), *csendes paróchiájukra* (I. 88.), *csendes hajlékai* (I. 111).

Csergetegek (I. 94, 100).

**Érzékenységet csiklandoztató* (Szeretet és h.): a *dicserét csiklandozása* (I. 84).

*Csínos társaság, *csínos kevelységtek* (*Fanni 16*): a nemzet *csínosodása* (ez a cím nagy betűkkel van nyomtatva, így nincs az i betűn ékezet, de a szövegben mindenütt hosszú az i), a *csínos külföldi* (I. 87), *csínos* és *kiformált népet* (I. 97), *hazai csínosodás* (I. 100), *csínosodott izlésünknek* (I. 102), *csínosítják* a nemzetet (I. 105).

Dicső halmának (I. 85), *dicsőséges repüléséhez* (I. 97)

Dögleletes miazma (I. 86), *dögleletes párázás* (I. 101).

Édességét nem érzik (I. 88), *édes ábrándozásra* (I. 98), *édes nyelvünk* (I. 95), *édes hatalom* (I. 97).

Összeelegyíti (I. 112).

Elevenebb, mint akárhol (t. i. az erő és tehetség, I. 87), *eleven költés* (I. 100), *elevenen* . . . tudnám lefesteni (I. 109).

*Felséges író (*Eliza*), *felséges játékpiac*, *felséges nézőjáték*, *felséges kőfalak* (*Fata m.*) *felséges jelenés* (Egy szó): *felséges voltát*, *felségesen*, mint a sugár kőszirt (I. 88), *felséges* és *érdemes költők* (I. 99).

*Folyamatod (képzeletéről mondja, *Fanni 51*): *folyamat* (t. i. folyó, I. 106).

Kiformált népet (I. 97), szív és ész *formálása* (I. 97), sohase *formáltak* (t. i. alkottak, I. 101).

*Hozzá fogja adni (t. i. tenni, *Eliza*): *hozzáadom* (I. 96).

**Indít'ok* (*Fanni 13*), *indít'okkal* (U. o. 19): *indít'ok* (I. 91, 103).

**Józan ítélettétele* (*Fanni* bev.): *ítélettétel* zárójelben utánatéve: *bons sens*, tehát tudatosan használja ilyen értelemben (I. 97).

Játékpiaç: v. ö. két haza lehet *piaca*, egy tenyérnyi hely jutalma s *piaca* (I. 95).

*Kártörülő (t. i. kárörvendő *Fanni* 48, 56): *kártörülő* (I. 89).

Kedves gyümölcsei (I. 86), *kedves* írómnak (I. 99), teszi *kedvessé* (t. i. az író), *kedvesebb* (t. i. az író, I. 107).

Magános völgybe (I. 88).

*Mérész (t. i. merész, *Fanni* 16, 49): *mérész* (I. 85, 89, 100).

*Mozdulás (t. i. mozdulat, *Fanni* 6, 39, 41, 44, 45 — egyszer mozdulat alakban is 53): *mozdulást* tenni (I. 95).

*Késő nyom (t. i. nemzedék, *Egy szó az olv.*: a jövő nyom) (I. 86), a késő nyom (I. 99).

Nyomos tudományok (I. 102).

A szivbén nem *szélvészt* . . . okoznak (I. 94).

**Szent, tiszta levegő* (*Petrárka*), *szent* és *szűz szeméremetesség* (*Epigrammák*): *szent* hivatalhoz (I. 85), *szent* törvényeivel (I. 101), *szent* nevezete, *szent* . . . dolog (I. 102).

Szivemet durva héj borította (*Fanni*, 51): *durva héj borította be a szívet* (I. 94).

Nem lesz oly kemény, oly szűrő a tanúság (I. 108).

*Temérdek (t. i. vastag, *Fanni* 3), *temérdekség* (U. o. 17), *temérdek* köd (U. o. 50), *tömérdek* (*A régiség*): *temérdek* felleg (I. 100).

**Érzéseid zürzavarja* (*Fanni* 3), *zürzavar* (U. o. 20, 42), vad *zürzavar* (U. o. 40); *zürzavarnak* (I. 112).

A nemzet csínosodása tehát KÁRMÁN műve.

V. Egy új házas levelei. A módi.

Egy új házas levelei barátjához c. kis munkájában fontos tárgyi egyezést találunk, t. i. hogy olyan ideális házasságot rajzol benne, mely a *Szeretet és házasságban* s a *Fanniban* kifejtett elvein alapszik, mintegy bővebb kifejtése, illusztrálása azoknak.

Numerózus helyek: »Nincs név, amely eléggé kitegye, hang, amely hathatósan nevezze azt a megelégedést, amely annak érzését követi, hogy én szerettetem.« »Legnagyobb multságunk pedig a velünk együtt lakozó nyugodalom, békesség és a mi egymást megelőző szeretetünk s barátságunk.« »... de itt a természet uralkodik, kedves minden cifra nélkül, mulattató minden erőszak nélkül.«

Ezeket kívül még 11 numerózus helyet találunk benne.

Egyezések:

Megindító *ábrázolásokat* (I. 125).

Világossággal volt *beterítve* (t. i. a föld, I. 120).

Csendes estvén (I. 120), *multságaink csendesek* (I. 121), *csendes örömeink* (I. 124).

Az emberi kevélység *csiklandoztatására* (I. 128).

Édesem (I. 120, 122, 124, 125, 126), *édes órákat* (I. 120), *édes beszélgetések* (I. 124), *édes rebegegssel, édes beszédeit* (I. 125).

Elegyitettem könnyeimet (I. 122).

*Ezüst világa (t. i. a holdnak, *Egy szó az olv.*): *ezüst világa* (a holdnak, I. 121).

Felséges érzések (I. 122).

Kedves erdőcskében (I. 120), *kedves* nap (I. 121), *kedves* kisdéd teremtéseknek (I. 125), *kedves* fecsegők (I. 127).

Kies kertecske (I. 124).

Magánosság a mi társaságunk (I. 127), *szobája magánossága* (I. 127).

Mennyei érzések (I. 122), *mennyei gyönyörűség* (I. 126).

*Óraperc (*Fanni*, 42): *óraperc* (I. 125).

*Minden indulat *tolongott* mellyemben (*Fanni*, 25), *előttem tolongott* a képzeleték temérdeksége (U. o. 29), *tolongó zivatar* (U. o. 35), *tolongó sokaság* (U. o. 39), *nagy világ tolongó vigsági* (U. o. 48), *tolongás* (*Tzulmira*): a nagy világ *tolongásitól* (I. 124).

*Üres minden salakjától a testiségnek (*Fanni* 44): *üres* minden mesterkedésektől (I. 124), *irigységtől üres* (I. 128).

Ez a munka tehát szintén KÁRMÁNÉ.

A módi, mint már BODNÁR sejtette, valószínűleg fordítás. Bizonyítja ezt az akkori magyar életbe bele nem illő divathölgy genre-alakján s a hiányzó magyar milieu rajzon kívül az is, hogy stílusa alig numerózus. Igaz, hogy jórészt párbeszédekből áll s ezekbe numerozitást belevinni nehéz és természetellenes, de az elbeszélő részletek sem azok. Csak a gyermekek helytelen nevelésére vonatkozó kifakadás (I. 237 első bekezdés) feltűnően numerózus stílusú, valamint a befejezés (I. 240. utolsó két bekezdés). Ezek szemmel láthatólag KÁRMÁN beszúrásai az eredeti szövegbe.

Egyezések:

Eleven pirossággal (I. 233).

Felséges és kimért lépésekkel (I. 233).

Gondolatlan szót (I. 227).

Kedves zálogokat (I. 237).

*Lefesthetetlen (*Egy új házasság levelei*, I. 122): fájdalom volt lefestve (I. 226).

Mozdulás (I. 238).

Az egyezés, mint látjuk, feltűnően kevés, de azért a fentebb mondottakra és ezekre támaszkodva mégis bátran kimondhatjuk, hogy ez a munka is KÁRMÁN-é, csak hogy nem eredeti, hanem fordítás.

VI. A fejveszteség.

A *fejveszteség* c. dramatizált történeti novellatörredékében is találunk numerózus helyeket, pl. »Zongor szótalán, de nem illetődött, komor, de nem szomorú, inkább a szokás és példa által elragadtatván, megháborodott, de meg nem indult.« »A bor sebes és fennszálló ereje, a társaság édes példája, azon erőlködés, egy kedvetlen érzéstől megszabadulni, mindannyi indit'okok a vígasságra.« »... mindég ő látszott tenni áldozatot, és mindég magának áldoztatott; mindég ő látszott eszköz lenni, holott ő tette Zongort eszközévé; úgy látszott, hogy mindent hagyott magából tenni, és ő tett mindent, amit akart, és

ő tette mindenné, amivé akarta Zongort.« Ezen kívül még 12 numerózus helyet találunk, többet azért nem, mert a novella nagy része drámai párbeszéd. Eredetisége azért kétséges. Valami VEIT WEBER=zsánerű német lovagtörténet szabad átdolgozásának látszik, inkább a stílusművészet feltűnő benne. Itt t. i. régies, archaizáló stílussal próbálkozott, azért ez elüt rendes írásmódjától. Szinte meglepő hogy mennyi régies kifejezést böngészett össze a régi magyar nyelvből. Ime néhány: áldomás (áldás értelemben, I. 139), igen is akarom (örvendek értelemben, I. 138), bezárol (I. 135), szék-sárga (barna ló, I. 131, 140), titkosa (I. 132), mire keseregsz így en uram (I. 134), keserülöm dolgotat (I. 134), abba semmi nem kell (I. 134), mit volna nékem használatos az házasság (I. 134), vaj! ki tágas (I. 134), tik=szó=koron (hajnalban, I. 135), igazlom (I. 135), körösként (I. 135, 139), repítsd bátor! (I. 138), bátor mely nagy veszély is! (I. 139), ez sebhely, ez fegyverkötőn (I. 139) stb.

Egyezések:

Melynek bővebb ábrázolását (I. 133).

Ballag a gyászszereg (I. 130)

*Boltos gallyaival (Fanni, 58), csendességem boltjába (U. o. 63), boltzatok (Fata m.): a várkapu öblös boltjai (I. 130).

Csendes pirosság (I. 127).

Édes példája (I. 132).

Közbe elegyedik (I. 130), összeelegyedtem (I. 144).

*A természet elszenderedett (Fanni 3): elszenderedő természet (I. 138).

Állott felségesen (I. 138).

Megháborodott, de meg nem indult (I. 131), megháborodott ugyan (I. 135).

Indit'okok (I. 132).

Kedves mint a felkelő nap (136).

*Kóvályogtak gondolataim (Fanni 33): kóvályogtak (az emberek, I. 130).

*Lehajló oldalában (a hegynek, Petrárka r.): lehajló oldalában (a hegynek, I. 136).

Boldog magánosságba (I. 136).

Mérész (I. 151).

Mozdulás (I. 142), *mozdulásban* hozatott szív (I. 132).

Szent volt . . . a fának árnyéka (I. 138).

Temérdek sötétség (I. 144).

Oszol *tolongva* a nép (I. 131).

Ezen szomorú zűrzavarnak (I. 130).

Tehát *A fejveszteség* is KÁRMÁN munkája.

A föntebbiek szerint a *Bévezetést*, *A nemzet csínosodását*, *Egy új házas leveleit*, *A módit* s *A fejveszteséget*, melyeket a *Fannin* kívül KÁRMÁN munkáiként emlegetett az irodalomtörténet, valóban az ő kétségtelenül hiteles munkáinak kell tartanunk.

VII. Az Uránia többi cikkei.

Vizsgáljuk meg ezek után az *Uránia* többi névtelen közleményét megjelenésük sorrendjében.

Az I. kötet elejének ajánló sorait BELEZNAV generálisnéhoz KÁRMÁN írta, amit a *csínos társalkodás*, *udvari csínosságot*, *társalkodás piacát*, *háláadóan* és *háláadással* kifejezések bizonyítanak (Abafi kiad. II. 3–4).

*

A hazaszeretet c. kis fordításban csak az *indit'ok* (II. 7), ez a jellemző KÁRMÁN-féle szó mutat arra, hogy ez is az ő munkája.

*

Az általváltozott törpe (Zwerg). Gróf H. . . I. né irásai-
ból c. hosszú csodás elbeszélés (»egy csuda történet« — mint a fordító jelzi) az *Uránia* I. és II. kötetében jelent meg G. i. aláírással. Ezek a betűk eddig minden kutatót félrevezettek. Tüzetesebb vizsgálat nélkül belenyugodtak abba, hogy ez a fordítás nem lehet KÁRMÁN munkája, ABAFI sem vette fel gyűjteményébe, pedig a G. i. jelzés csak fiktív s ezt is KÁRMÁN fordította, mint az alábbi kifejezések mutatják (a lapszámok itt az *Uránia* szövegére utalnak).

*Bébbőrödzdi a szívet (*Fanni 4*): *Bébbőrödött* sebeket (I. 20).

Testi borítékomban (I. 48).

Borzadás (I. 26), *borzadozások* (I. 48).

*Által *cirkálni* elrejtett hajlandóságimat (I. 52): *Fanni* ban (45): ezer *cirkálók* szemfüleskednek.

Csendes borzadozások (I. 48), *csendes sóhajtásaim* (I. 68).

Édes kellemeit (I. 48).

Egyelítés (I. 31), *egyeledvén* hasonló álmaimmal (I. 46).

Elevenséggel volt mondva (I. 71).

*Fiatal (új ültetésű erdő, II. 9): *fiatalos* (*Fanni 8, 58*).

Szívem formáztatása (I. 62).

Gondolatlanságáért (I. 41).

Háborodásom (I. 87), *háborodását* (I. 99), *meg háborodásom* (I. 58), *megháborította* (I. 59).

Indít'okokat (II. 15).

Kedves álmodozások (I. 47), *kedves színe* (I. 64).

Mennyei képet (I. 50), *mennyei muzsika* (I. 55), *mennyei illatot* (I. 68), *mennyei szépség* (I. 74).

*Ujságkivánás (I. 26, 27, 35, 37, 41): a *Fanni*ban kétszer fordul elő (33, 45).

*

A következő négy mese: *A sas, a fülemüle és a madarak*, *A fülemüle és a Sz. János=bogár*, *A tengelic és a madarász*, *A pók és a méh* (I. 241–4) szintén KÁRMÁN munkája. Bizonyítják ezt szép, numerózus rövid mondatai, melyek egyszersmind a mesék eredetiségére vallanak, pl. »A sas kiúzta őket, és azt mondá: A fülemüle megmutatta milyenek vagytok, néktek kötelességetek magatokat megjobbítani.« »A legszebb gyümölcs körül legtöbb légy rajzik! Az a szépség, amely nagyon szembe tűn, közel van a veszedelemhez!« »Óh higgyétek el leánykák, nehezebb a győzedelmet feltartani, mint győzni.« »Ellenben esküszöm! hogy megvetem azt a szívet, melyet feleutamban előmbe hoznak, utálom azt a szeretetet, mely magát áruba kiteszi!«

Az első mese tanulsága irodalmi, a többi hároméban pedig KÁRMÁN-nak többi munkáiból ismert gondolatait olvassuk a házasságról és szerelemről.

Egyezések:

Csendes nyári éjjelen (I. 242).

Édes ölelései (I. 244).

Felpirulva (I. 244).

Gondolatlan (I. 243).

Mozdúlása (I. 243).

A világ zürzavarjától (I. 242).

*

A vándorló (Lichtwer szerint) c. kis apróság is KÁRMÁN fordítása (I. 252–3), amit az *ábrázolatok, egyelített, ujságkívánás* szavak bizonyítanak.

*

A légy-madárka, A kolibri s A kis kolibri (Ur. I. 129–45) c. természetrajzi ismertetések PAJOR fordításai, amit a harmadik cikk után lévő P . . r jelzés bizonyít. Ezt az előbbi kettőre is bizvást vonatkoztathatjuk, mert a három kis cikk tárgya a legszorosabb rokonságban van egymással. Stílusuk nem KÁRMÁNÉ.

*

A Kertek eredete c. fordítás megint KÁRMÁNÉ, amit a következő egyezések bizonyítanak:

Volt *beterítve* (II. 38).

Csendesen lenyúló pázsithant (II. 38), *csendes gondolkodásnak* (II. 36), *csendességbe* volt beborítva (II. 38).

Csergetegek (II. 36), *csergedezett* (II. 38).

Édes henyelés (II. 36).

Járásra *kedves* vala (II. 38).

Kies majorokra (II. 37).

Piacai (II, 37), *piac* (tér értelemben, II. 38).

*

A nemzetek külömbféle szokásai a házasodáskor c. hosszú fordítás (Ur. I. 226–76 ; II. 23–52), mint a végén levő P . . r jelzés s a KÁRMÁN-étól elütő stílus bizonyítja, PAJOR munkája.

*

Az *Uránia* I. kötetének 277–80 lapján *Anekdóták* címen közölt hét anekdotát (ABAFI II. 90–2 más sorrendben) nem tarthatjuk bizonyosan KÁRMÁN fordításának, mert a bennük előforduló *csendes*en kopogtatott (I. 91) kifejezés nem elegendő bizonyíték erre.

*

Lalage-t, KLEIST versének fordítását (*Ur.* I. 284–5), mely I . . . -vel van aláírva, szintén nem merjük határozottan KÁRMÁN-nak tulajdonítani, bár a *csörgő* víz s a **kéznyomás* szavak (az utóbbi *Fanniban* is, 43) erre valóznak.

*

A II. kötet elején *Kedves olvasóinkhoz* c. kis előszót »A kiadók« aláírással már határozottan KÁRMÁN eredeti munkájának tarthatjuk, nemcsak a benne előforduló *háládó* (II. 93), *szemrevetés* (II. 93) és *legédesebb* törekedésünk (II. 94) kifejezéseknél fogva, hanem tipikusan numerózus stílusánál fogva is, pl. »Azok a szégyenleni való idők, ahol becsületet kerestünk abban, ha nemzetünket lehányván idegenekké átalváltottunk — ezek az idők többé nincsenek.« »Midőn legelőször szóltunk hazánkhoz, akkor több szándékaink között azt is közzétettük, hogy az oly munkácskákat, melyek kisebbek mintsem hogy semmivé legyenek, kész örömmel befogadjuk Urániánkba . . .«

*

Remekek a düsseldorfi képpalotában c. művészettörténeti cikk szintén KÁRMÁN fordítása. Bizonyítékok:

**Alkotványunkat, alkotványunknak* (alkotmány értelmében, *Bévezetés.* I. 80, 81): *alkotványa* (II. 47).

**Festékes árnyékozatja (Fata m.): árnyékozat* (II. 49).

Bájló játékát (II. 49).

Víg borzadásait (II. 52).

Magas csendessége (II. 50, *csendes örömei* (II. 51), *csendes tüzevel* (II. 53).

Felséges még orcájának formája is (II. 50).

Izlés formálása, formálódhatik (II. 47), *formáló mesterség, formáló genius* (II. 48), *képformálók* (II. 48, 49).

*Jelentőkép (II. 51) KÁRMÁN új szava. V. ö. *jelentő képe* (*emblemata, Eliza*), *jelentő képek* (*A régiek m., hol kétszer fordul elő*).

Kedves mosolygás (II. 51), *kedves emberiség* (II. 52), *kedvesség* (II. 53).

Magános vadonok (II. 51).

Mennyei kellemetesség (II. 50), *mennyei ártatlanság* (II. 53).

Mérészek (II. 48).

*

Az embernek külömbféle nemeiről (*Ur. II. 132–198, ABAFI nem vette fel kiadásába*) szóló hosszú és befejezetlen fordításról (a III. kötetben nincs meg az ígért folytatása), noha eddig PAJORNak tulajdonították, szintén KÁRMÁNÉnak kell tartanunk a következő bizonyítékoknál fogva:

**Tekintetek általható* (II. 186). V. ö. *általverő tekintettel* (*Fanni 7*).

Csendes élethez (II. 197).

Egyelítés (II. 143) *egyelítéséből* (II. 157), *egyelítésnek* (II. 173), *egyelítés* (II. 179), *eggyelesleg* (II. 136), *eggyesleg* (II. 150), *egyelesleg* (II. 162).

Elevenek (II. 140), *eleven piros képek* (II. 144), *eleven szeműek* (II. 181), *eleven képzelődés* (II. 173), *eleven-ségekre nézve* (II. 193), *eleven és piros színűek* (II. 196).

Jól formáltattak (II. 133), *szájok jól formált* (II. 145), *orrok jól formált* (II. 149), *orrok gyönyörűen formált* (II. 186), *ábrázatok formálására* (II. 197).

Mérész (II. 165).

Üresek attól (II. 182).

Új szó: *ásmány* (*Minera, II. 191*). Lásd a következő jegyzetet.

*

A Lerajzolása egy új kandalló-kemencének c. kis ismeretést (*Ur. II. 245--6*) nem tarthatom KÁRMÁNÉnak, merre semmi stiláris bizonyítékot nem találtam.

*

Az Anekdóták címen közölt öt történetkésben (számozva *Ur. II. 247–50* ABAFINÁL II. 87–9) KÁRMÁN ked-

velt szavai közül csak a nyomos szó fordul elő. Utánuk következik számozatlanul még öt adoma (251–55), melyeket ABAFI *Az igaz barátság* címen vett fel K. munkái közé (II. 32–4). Ezekben csak a *felséges* érzéseket kifejezések vall KÁRMÁNRA. E két bizonyíték alapján legfeljebb valószínűnek tarthatjuk, hogy ezeket is ő fordította.

*

Nagy Sándor és a halhatatlanság forrása. Egy perzsiai mese c. elbeszélés fordítójának már ismét KÁRMÁNT mondhatjuk a következő egyezéseknél fogva:

*Atyafias lélek (Fanni 12). *atyafias lélekhez* (U. o. 42): *atyafias lelket* (I. 126).

Kösziklák falai . . . boltoztak fejeik felett (I. 218).

Félelemmel teljes borzadás (I. 217).

Csendességétől (I. 214), *csendes bölcsesség* (I. 215).

Kedves plánuma (I. 221).

*

A mozaik munkáról c. fordítás valószínűleg szintén KÁRMÁN munkája, bár bizonyítékunk erre kevés:

Árnyékozatok (Sshattierung, II. 75), *árnyékozatot* (II. 77).

Elevenességök (II. 75), *elevenebbek* szinei (II. 77).¹

*

A nagy zsidó-gyűlésről, mely 1650-dik esztendőben Magyarországra tartatott c. történeti cikket szintén KÁRMÁN fordította. Bizonyítékok:

Nézőszínbén (II. 82).

¹ Itt említem meg, hogy KÁRMÁN, noha nem volt barátja az erőszakos nyelvújításnak, mégis sok új szót használt és ezeket a zárójelben utánuk tett idegen szavakkal magyarázta. Ilyenek: *jelentőképe* (emblemata, *Eliza*), *bőszégszaruját* (cornucopiae, *Tzulmira*), az *Eldoradóban* használt *monda* szót jegyzetben magyarázata, *helyheztetés* (Positur, Stellung, *A régiék m.*), *oszlópfőn* (Säulenschaft. u. o.), *nyalábírást* (volumen, u. o.), *hamvaskoporsói* (Urna, u. o.). Különösen sok ilyen van művészettörténeti tárgyú fordításaiban. Ebben is van kettő: *árnyékozat* (Schattierung), bizonyos *téztáival* vagy (Tzémenttel). Ezeket is bizonyítékoknak vehetjük.

Ujságkivánás (II. 84).

Vétektől . . . üres volt (II. 84).

*

Hogy a *Száraz ecetről*, száraz húsléről s egyebekről szóló tíz receptet KÁRMÁN fordította-e vagy nem, igazán nem fontos (*Ur.* II. 290–7, 303–6), de azért megemlítem, hogy előfordul benne az *egyelíts, egyelítsd* szó háromszor (II. 295, 296) s az ize is *kedvesebb* kifejezés (II. 297).

*

A tűzpróbáról Magyarországba c. kis cikkben (II. 78–81.) semmi stiláris bizonyítékot nem találtam, csak egy újszerű szót: *Isten ítéletének* (Gottesurtheile).

*

A sikertelen munka c. verset P . . . r aláírásánál fogva PAJORÉNAK kell tartanunk.

*

Az *Uránia* harmadik kötetében megjelent *A kinczsásó* c. novella kétségtelenül KÁRMÁN fordítása. Bizonyítékok: *Csendes komorság* (I. 163), *csendes fúvás* (I. 174). *Dicső látás* (I. 175). *Édes erővel* (I. 174), *édes álmódosások* (I. 177). *Egyelítse magát* (I. 164). *Elevenebben látta* (I. 177), *elevensége* (I. 178). *Felséges volt a csendesség* (I. 171), *felséges hivatal* (I. 159).

Kedves szagú (I. 174).

*Lomposkodott be a várba (I. 184). V. ö. ti ide *lomposkodtok* (*Az általváltozott törpe.* *Ur.* II. 39).

Kedveltető módja (I. 155).

Tetteinek valóságos nézőszíne (I. 176).

Ujságkivánást (I. 180), *ujságkivánását* (I. 185).

*

Az oszlopkőről c. »elmélkedés a szép mesterségekből« a *Tornyok, obeliskusok és emlékezet-oszlopkőről* szóló toldalékával együtt szintén KÁRMÁN fordítása. Bizonyítékok: *Dicső emlékeztető jel* (II. 68).

Felséges írás (II. 67), *felséges* épület (II. 68), *felséges* munkái (II. 68.), *felségesebb* . . . formát mutat (II. 67).

Jövő nyom (II. 67).

Mindjárt utána következik *A régiék márványkoporsóiról* szóló művészettörténeti cikk, mely, mint tudjuk, KÁRMÁN hiteles munkája, s már előbb bebizonyítottam, hogy egy másik művészettörténeti cikket is ő fordított.

*

A régiék márványkoporsói után közvetlenül újra egy művészettörténeti cikk következik. *Leírása egy palotának Berlinben*. Már a föntebb mondottakból következtethetjük, hogy ez is az ő munkája, de van erre néhány nyelvi bizonyítékunk is:

Ábrázolatok (II. 55).

Csendes . . . intés (II. 55), *csendes* mozdulásaival (II. 60), *csendességgel* (II. 61).

Csendes mozdulásaival (II. 60), *orcáik mozdulásában* (II. 60).

Viadalpiacot (II. 50), *viadalpiacon* (II. 61).

Szent kötelesség (II. 57).

*

A windsori erdő (POPE után szabadon) szintén KÁRMÁN fordította. Bizonyítékok:

Bájló ereje (I. 199).

Ballagdogál (a postakocsi, I. 202).

Csendesen foly (I. 206), *csendesen* folydogálnak (I. 210), *csendesen* legeltető (I. 211).

Dicsőséges sorsod (I. 209).

Dögleletes nyavalya (I. 209).

Édes nectár (I. 199), *édesebben* érezhessék (I. 200), *édességeket* (I. 208), *édességeit* (I. 210).

Elevenséget (I. 200).

Folyamatoknak (I. 201).

Habzó tenger (I. 210), *habzó* vizeiben (I. 201).

Kedves lakóhelyeitektől (I. 203), *kedves* lehet (I. 212), *kedves* folyó (I. 206).

Kies ligetnek (I. 200), *kies sétálás* (I. 202).

Szép összeelegyedés (I. 199), *összeelegyedni* (I. 209).

**Ragadó lépésekkel* (I. 205): *indulatos ragadással* (Fanni 41).

Zürzavarnak (chaos, I. 200).

*

Anekdoták főcímen 5 történet van közölve a kötet vége felé, ezek: *A rágalmazás büntetése*, *A két szerecsen ifjú*, *Kosztár apátúr és Voiture*, *Hambrock miniszter*, *Maan és a katona* (*Egy arabs anekdota*). ABAFI elhagyta kiadásában a főcímet, de azért egymás mellett közölte őket. Ezeket is KÁRMÁN fordította, mint az alábbi egyezések bizonyítják:

Csendességgel... *elkezd* (II. 9), *csendes szívvel* (II. 27).

Dicső jegyeivel (II. 13).

Édes nevekk (II. 23).

Egyelítik (II. 23, *csudálatos egyeledését* (II. 13).

Elevenebb tekintetei (II. 22).

Felséges cselekedetek (II. 23).

Háborodásban (II. 30).

Kedves hírt (II. 11).

Nyomos hivatalt (II. 19), *nyomos szolgálatot* (II. 31).

Szent köteleit, szent fogadásokat (II. 23).

*Vértörülő (II. 13). V. ö. *kártörülő*.

*

Utolsóelőtti cikke az *Urániának* egy kis leírás: *Kerti szalma kabinét* III. 257–60). Jelentéktelen apróság, ABAFI nem vette fel KÁRMÁN munkái közé, én sem merem az egyetlen bizonyíték, a *csendes és kellemetes útját* (257) kifejezés alapján közējük sorozni. Különben egy új szó is van benne: *talprajzolat* (Grundriss).

VIII. Összefoglalás.

Vizsgálatunk eredményét a következőkben foglalhatjuk össze.

KÁRMÁN eredeti munkái vagy szabad átdolgozásai: *Fanni hagyományai*, a *Bévezetés*, *A nemzet csinosodása*, *Egy új házas levelei*, *Szeretet és házasság*, *A fejveszteség*, *A módi*, 16 mese, 6 epigramma, az I. kötet ajánló sorai s a II. kötet előszava. A többi fordítás, tehát KÁRMÁN írói arcképének megrajzolása szempontjából kisebb jelentőségű.

Az ABAFI kiadásába felvettek közül stílárís bizonyítékok hiányában csak a II. kötet 87–92. lapján közölt anekdoták, *Az igaz barátság* címen fölvettek, valamint *A tűzpróbáról Magyarországra* c. cikk lesznek esetleg törlendők, a többi valóban KÁRMÁN munkája.

Az ABAFI kiadásában fel nem vettek közül *Az általa változott törpe* c. és G. i. aláírású novellafordítás *Az embernek külömbféle nemeiről* szóló cikk s esetleg a *Lalage* c. I. . . . aláírású KLEIST=fordítás sorozandó KÁRMÁN művei közé.

PAJOR GÁSPÁR munkái: *A légy madárka*, *A kolibri*, *A kis kolibri*, *A nemzetek külömbféle szokásai a házasságkor* s *A sikeretlen munka*.

Fordítója bizonytalan a házi recepteknek, a *Kerti szalma kabinét* s *Lerajzolása egy új kandalló kemencének* c. kis ismertetéseknék.

Mint láttuk, két hosszabb s öt rövidebb dolgozatot aránylag kevés számú bizonyíték alapján soroltunk KÁRMÁN fordításai közé. Lehet, ezekre azt mondják majd, hogy a jellemző KÁRMÁN-szavakat KÁRMÁN mint szerkesztő korigálta beléjük, de ezt nem tartom valószínűnek. Még tüzetesebb vizsgálat talán ezekre is nagyobb világosságot fog deríteni.

Annyi kétségtelenül bizonyos, hogy a fordítások nagy része KÁRMÁN munkája s így az *Uránia* három kötetét nagyobbára maga írta tele. Kétségtelen az is, hogy az eddig csak feltételesen neki tulajdonított jelentős műveknek ő a szerzője s így az »*Uránia névtelenjei*« kifejezés irodalomtörténeteinkből törlendő.

AZ EGYEZÉSEK JEGYZÉKE.

(A lapszámok ABAFI kiadására utalnak, nb. az I. kötet elején két római lapszámmal jelzett van. F. = Fanni hagyományai, mellette a szám a fejezet száma. Ur. = Uránia. Az idézett lapon az illető szó néha többször is előfordul.)

- Ábrázol, ábrázolat, kiábrázol, ábrázolás, ábrázat I. 78, 100, 102, 125, 133, 194, 252; II. 44, 55, 71, 72; F. 35, 45, 49, 53.
- Alkotvány I. 80, 81; II. 47.
- Általható, általverő F. 7; Ur. II. 186.
- Árnyékozat II. 46, 49, 75, 77.
- Átyafias I. 216; F. 12, 42.
- Bájol, bájoló, bájolás I. 97, 199, 254, 260; II. 43, 49; F. 3, 26, 50.
- Ballag, ballagdogál I. 130, 202; II. 41; F. 2.
- Bár! I. köt. II. lap 117; F. 46.
- Bébörödzi F. 4; Ur. I. 20.
- Beterít I. 120; II. 38, 40; F. 3, 32, 41, 50.
- Bolt, boltozat, boltos, boltozik I. 130, 218; II. 43; F. 58, 63.
- Boríték I. 99, 194; II. 71, 72; Ur. I. 48.
- Borzadás, borzadozás I. 217; II. 52, 74; F. 2; Ur. I. 26, 48.
- Cirkál, cirkáló F. 45; Ur. I. 52.
- Csapdos I. 251; F. 5, 19.
- Csendes, csendesség I. 77, 88, 91, 100, 111, 116, 120, 121, 124, 127, 163, 174, 193, 196, 206, 210, 211, 242; II. 9, 27, 36, 38, 50, 51, 53, 55, 60, 61, 214, 215; F. bev., 24, 45, 48, 50, 57, 63; Ur. I. 48, 68; II. 197; III. 257.
- Csereg, csergedez, csergedezés, csergeteg I. köt. I. lap, 94, 100, 191; II. 36, 38, 41; F. 1, 58; Ur. I. 284.
- Csiklandoztató, csiklandozás I. 84, 116, 128.
- Csínos, csínosít, csínosodás I. 87, 97, 100, 102, 105; II. 3, 4; F. 16.
- Csuda I. 257; II. 43; F. 2, 45.
- Dicső, dicsőséges I. 85, 97, 117, 175, 209; II. 13, 43, 44, 68, 258; F. 2, 27, 31, 42.
- Dögletes, dögletes I. 79, 86, 101, 209; F. 55.
- Édes, édesség I. 77, 81, 82, 83, 88, 95, 97, 98, 116, 120, 122, 124, 125, 126, 132, 174, 177, 194, 199, 200, 208, 210, 244; II. 23, 36, 74, 94, 246, 260; F. 2, 3, 11, 14, 15, 17, 19, 22, 31, 37, 39, 41, 42, 43, 50, 51, 58; Ur. I. 48.
- Elegyít, egyelit, összelegyft, elegyites, egyelítés, eggyelesleg I. 112, 122, 130, 144, 164, 196, 199, 209, 253; II. 13, 123; F. bev., 9, 19, 42; Ur. I. 31, 46; II. 136, 143, 150, 157, 162, 173, 179, 295, 296.
- Eleven I. 87, 100, 109, 177, 178, 200, 233; II. 22, 44, 75, 77; F. 15, 19, 42, 45, 50, 51; Ur. I. 71; II. 140, 144, 173, 181, 193, 196.
- Elszenderedett, elszenderedő I. 138; F. 3.
- Ezüst világ I., I. lap, 121.

- Felpirul, felpirulás I. 244; II. 262; F. 13, 31.
 Felséges I. köt. I. lap, 88, 89, 122, 138, 159, 171, 195, 233; II. 23, 33, 43, 44, 50, 67, 68.
 Fiatal, fiatalos F. 8, 58; Ur. II. 9.
 Folyamat I. 108, 201; F. 51.
 Formál, kiformal, formálás, kiformalás I. 81, 97, 101, 118, 119, 197; II. 45, 47, 48, 49, 71; F. 19; Ur. I. 62; II. 133, 145, 149, 186, 197.
 Gondolatlan, gondolatlanság I. 76, 115, 227, 243, 246; F. 13, 40; Ur. I. 41.
 Háborodás, megháborodik, megháborít I. 131, 135, 196; II. 30; F. 10, 40; Ur. I. 58, 59, 87, 99.
 Habzik, habzás I. 201, 210; II. 45; F. 8.
 Háládó, háladás I. 82, 83, 250; II. 3, 93; F. bev., 55.
 Hozzáad I. 96, 195.
 Indít'ok I. 91, 103, 132; II. 7; F. 13, 19; Ur. II. 15.
 Itélettétel I. 97; F. bev.
 Játékpiaç II. 43, 44; F. 39.
 Jelentőkéç I. 198; II. 51, 70, 74.
 Kártörülő I. 89; F. 48, 56; V. ö. vértörülő II. 13.
 Kedves, kedvesség I. 77, 86, 99, 107, 116, 120, 121, 125, 127, 136, 174, 191, 192, 195, 197, 203, 206, 212, 221, 237, 244, 249, 257, 259; II. 11, 38, 51, 52, 53, 70, 74; F. bev., 1, 5, 13, 22, 40, 45, 50, 55, 58; Ur. I. 47, 64; II. 297.
 Kéznyomás F. 43; Ur. I. 285.
 Kies, kiesség I. 124, 192, 200, 202, 256; II. 37, 41; F. 14, 22.
 Kirak II. 41, 42; F. 8.
 Kóvályog I. 130; F. 33.
 Lebeszél, lebeszélhetetlen I. 75; II. 43; F. 13, 15, 37.
 Lefesthetetlen, lefestve I. 122, 226.
 Lehajló oldal I. 136, 191.
 Lomposkodik I. 184; Ur. II. 39.
 Magános, magánosság I. 88, 114, 127, 136, 191; II. 51; F. 39.
 Mennyei I. 83, 122, 126, 196; II. 50, 53; F. 13, 32, 43; Ur. I. 50, 55, 68, 74.
 Mérész I. 85, 89, 100, 151; II. 48; F. 16, 49; Ur. II. 165.
 Mód I. 155; II. 74; F. 13.
 Mozdulás I. 95, 132, 142, 238, 243; II. 60; F. 39, 41, 44, 45.
 Nézőpiaç, nézőszín I. 75, 81, 176; II. 82.
 Nyom I. köt. II. lap, 86, 99; II. 67.
 Nyomos I. 102; II. 19, 31, 45, 89; F. 19, 34, 43.
 Óraperc I. 125; F. 42.
 Piac I. 79, 95; II. 3, 37, 38, 60, 61.
 Ragadó, ragadás I. 205; F. 41.
 Repes, repdes I. 198, 246, 259; F. 10, 25, 43.
 Szállong I. 192, 198; F. 2.

- Számlálhatatlan II. 41; F. 43
 Szédelgés I. 116; F. 19.
 Szélvész I. 94, 115, 116; F. 39.
 Szemrevetés I. 259; II. 93; F. 63.
 Szent I. 85, 100, 102, 138, 192, 262; II. 23, 57.
 Szeretettel teljes I. 114; F. 42.
 Szívét durva héj borítja I. 94; F. 51.
 Szűrő I. köt. I. lap, 76, 108.
 Temérédek, tömérdek, temérdekség I. 100, 144, 251; F. 3. 17, 50.
 Tévelyeg, tévelygés, tévelyít I. 193; F. 19, 25.
 Tolong, tolongás I. 124, 131, 255; F. 25, 29, 35, 39, 48.
 Ujságkívánás I. 180, 185; II. 84; F. 33, 45; Ur. I. 26, 27, 35, 37, 41.
 Üres valamitől I. 124, 128, 252; II. 84; F. 44; Ur. II. 182.
 Zuhog, zuhogás I. köt. I., 193; F. 19, 41.
 Zúrzavar I. 112, 130, 200, 242; F. 3, 20, 40, 42.

TARTALOMJEGYZÉK.

I. Bevezetés	3
II. A szeretet és házasság. KÁRMÁN stílusának fősajátsága	6
III. A Fanni hagyományai	9
IV. A Bé-vezetés és A nemzet csinosodása'.....	16
V. Egy új házas levelei. A módi.....	19
VI. A fejvesztés	21
VII. Az Uránia többi cikkei	23
VIII. Összefoglalás	32
Az egyezések jegyzéke	33

